

which were submitted by parliament deputies in the eighth and ninth convocations of the Verkhovna Rada of Ukraine. The main approaches to possible further ways of development of the Ukrainian operational-investigative legislation are highlighted. Among them: 1) development of an operational-search code; 2) constructing a law on the model of a code, but within the framework of a simple law; 3) construction within the limits of a small law, which provides for only general issues, and specific points should be prescribed in special by-laws; 4) refusal of such type of activity as «operational-investigative activity» and its association with the criminal process. The positive and debatable aspects of each of these approaches are noted. The authors formulated proposals and recommendations for solving the identified problems at the present stage of development of the operational-search legislation, as well as in the future, taking into account each of the above scenarios for the development of operational-search activities.

Keywords: *operational-search activity, operational-search legislation, criminal procedure, lawmaking, legislation.*

УДК 343.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-243-248

Валентин ЛЮДВІК[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

МОРАЛЬ (МОРАЛЬНІСТЬ) ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

У статті висвітлено питання моральності як об'єкта кримінально-правової охорони з урахуванням сучасних реалій. Розкрито різні науково-кримінологічні підходи до визначення поняття «моральність», а також проаналізовано її співвідношення з поняттям «мораль».

Практичне значення моральності як об'єкта кримінально-правової охорони полягає в можливості вплинути на рівень морального та духовного розвитку суспільства, а також посприяти необхідним змінам в нормативно-правовому регулюванні конкретних сфер соціального буття.

Ключові слова: *моральність, мораль, духовно-етична сфера, злочин, суспільна свідомість, культура.*

Постановка проблеми. Треба погодитися з тезою, що ХХІ століття являє собою не тільки час бурхливого наукового розвитку та запровадження новітніх, високих технологій, а й період деформації застарілих ідеологічних установок та всієї минулої системи ціннісних орієнтацій, що неминуче тягне за собою занепад морально-етичної сфери. Подібна тенденція викликає цілком з'ясовне занепокоєння, адже поступово притупляється той стримуючий механізм, який споконвіку утримував суб'єкта від подолання певної ситуації в кримінально-деструктивний спосіб. Примітно, що означену стривоженість відчуває не тільки українська держава, а й абсолютна більшість земної кулі. Зокрема, відомий кримінолог, філософ та правник Дж. Ф. Шелі у своїх публіцистичних та наукових роботах неодноразово вказував на те, що американське суспільство та американська кримінально-правова система повинні ретельніше опікуватися питанням повернення правильних моральних орієнтирів в маси, якщо країна не прагне загрузнути в низці злочинів суцільно аморального спрямування. Схожу думку висловлює й вітчизняний фахівець, доктор юридичних наук С. Я. Лихова, яка звертає увагу, що захист моралі та моральності, утвердження гуманістичних цінностей, здорового способу життя, патріотичне, правове та естетичне виховання – все це один з пріоритетних напрямів діяльності державних інститутів [1, с. 210]. При цьому ця діяльність буде зазнавати активної протидії через негативний вплив засобів масової інформації, поступове утвердження культу необмеженого самозростання, низький рівень освіти населення, деградацію культурного сектора та, зрештою, втрату авторитету кримінального закону.

© В. Людвік, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3385-6046>

lyudvikvd@i.ua

Важливого значення також набуває розмежування моралі та моральності, оскільки ототожнювати ці поняття вбачається помилковим. В глобальному сенсі мораль – близька супутниця закону та являє собою зовнішню вимогу до поведінки людини, а моральність ймовірніше внутрішній настрій особи діяти відповідно до певних правил, совісті. Розглядати означені терміни як синонімічні неправильно ще й тому, що посягання на моральні норми є складовою частиною фактично будь-якого суспільно небезпечного діяння (в нормі права мораль визначає межі тієї поведінки, яку можна вважати прийнятною). Водночас кримінальні правопорушення проти моральності передбачають посягання на порядок відносин між людьми, що наявний зараз в суспільстві та перебуває під охороною кримінального законодавства (не даремно вони поміщені в один розділ із кримінальними правопорушеннями проти громадського порядку).

Враховуючи неоднозначність співвідношення термінів «мораль» і «моральність» та резонансність кримінальних правопорушень проти останньої, які, хоча й становлять відносно невелику частку серед загальної кількості протиправних діянь, мають суттєві, негативні наслідки для широкого кола осіб, весь перелік яких найчастіше важко встановити, актуальність цієї роботи очевидна. До того ж у вітчизняному науковому полі майже не вивчалися питання щодо закономірностей аморальних проявів у поведінці злочинців, а статистичні дані щодо кримінальних правопорушень проти моральності, що наводяться в деяких роботах, вже об'єктивно застарілі та потребують актуалізації.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Серед вчених, які присвячували свої праці кримінологічній характеристиці моральності та відповідно злочинам проти неї, треба виділити таких: Ю. Антонян, В. Голіна, Б. Головкін, В. Ємельянов, А. Закалок, О. Костенко, Л. Кучанська, А. Ландіна, С. Лихова, В. Пуляєва, П. Сердюк та ін.

Метою статті є висвітлення питання моральності як об'єкта кримінально-правової охорони з урахуванням сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відмітимо, що як в теорії кримінального права, так і в кримінологічній теорії тлумачення моральності, як об'єкта правової охорони, викликає жваві дискусії. Здебільшого моральність ототожнюють з мораллю, незважаючи на той факт, що лінгвісти вже давно обстоюють позицію, згідно з якою в жодній відомій мові не може бути двох різних слів, що б відбивали однакову суть. Збереження двох слів, відсутність поглинання одного слова іншим свідчать про те, що смислове навантаження має відмінності, що необхідно враховувати під час термінологічних досліджень. О. Костенко, розмірковуючи щодо співвідношення моралі та моральності, говорить про те, що моральність – це термін, який означає певний діалектичний зв'язок між правом та мораллю [2, с. 7]. Цей напрям роздумів підтримує й Л. Кучанська, яка вважає мораль суспільним інститутом, що сформувався внаслідок історико-культурних процесів, а моральність – внутрішнім явищем, що формується на тлі виховання, правових приписів та норм тієї ж моралі. Інакше кажучи, соціальна мораль не передбачає її повного копіювання в моральність окремої особистості [3, с. 124]. З наведеного можна зробити проміжний висновок, що «мораль» та «моральність» співвідносяться як алгоритм «зовнішнє – внутрішнє».

Вагомий внесок у розмежування моралі та моральності зробила українська дослідниця А. В. Ландіна, яка для більш якісного розуміння відмінностей означених понять застосувала метод порівняння та аналогії. У своїй дисертаційній роботі авторка зазначила, що мораль та моральність у своєму співвідношенні багато в чому схожі на зіставлення законності та закону. Якщо законність це правовий режим життя в соціумі, при якому діяльність всіх державних інститутів базується на вимогах закону, то безпосередньо сам закон необхідно розглядати, як певний акт вищого владного органу в державі, що має відповідну юридичну силу та регулює найбільш важливі суспільні відносини в тій чи іншій сфері. Незважаючи на те, що наведені поняття максимально близькі одне до одного, за змістом вони мають низку відмінностей та характеризуються, як взаємозалежні. Керуючись подібними міркуваннями в питаннях співвідношення моралі та моральності, можна зробити такий висновок: моральність – це певний порядок відносин між людьми в соціумі, що встановлюється морально-правовими нормами [4, с. 33–34]. Тобто мораль являє собою комплекс певних норм; моральність – ступінь їх реалізації.

Підтримуючи А. Ландіну, ще далі в польоті наукової думки пішов Б. Одайник, який

озвучив пропозицію розглядати моральність, як конкретний порядок поведінки людини в суспільстві, що сформувався на основі комплексу цінностей та вмотивований певними моральними імперативами. Розглядати моральність, як конкретний порядок поведінки, є принциповим аспектом в позиції згаданого науковця, адже ставлення особистості до моралі можна чітко прослідити виключно через активну поведінку. До речі, сама мораль повинна сприйматися як умовна червона лінія, де все, що перебуває за її межами, сприймається людьми як дещо аморальне [5, с. 8].

На відмінність між поняттями «мораль» та «моральність» опосередковано вказує й Кримінальний кодекс України (далі – КК України), оскільки в структурі всього документа лише один окремих розділ (ХІІ, ст. 297–304) [6, ст. 297–304] має відсилку саме до моральності, натякаючи що всі інші розділи та статті стосуються моралі загалом. Здається, що подібне виокремлення цілого розділу для регулювання злочинних дій щодо моральності не випадкове. Посягаючи на моральність, особа вчинює суспільно небезпечне діяння не проти конкретного індивідуалізованого блага (життя, здоров'я чи щось матеріальне), а проти духовно-етичних цінностей суспільства. Подібними діями насаджується бездуховність та пробуджуються сумнівні, низькі нахили певного кола осіб, порушується процес виховання неповнолітніх та в цілому створюються умови, за яких підвищується ймовірність вчинення інших, ще більш небезпечних кримінальних правопорушень. Виходить, що навіть незважаючи на власну нематеріальну природу, моральність все одно не є чимось абстрактним. Вона здійснює цілком відчутну функцію внутрішньої саморегуляції індивідуума, характеризує рівень внутрішнього діалогу людини зі своїми етичними приписами.

Неабиякий інтерес становить закордонна практика регулювання питань, пов'язаних із кримінальними правопорушеннями проти моральності (в західній літературі вони ще називаються «пороками»). В Сполучених Штатах Америки злочини проти моральності прийнято характеризувати, як шкідливу діяльність, яку більшість населення сприймає як щось аморальне та здатне завдати збиток психіці й здоров'ю як пересічних громадян, так і безпосередньо виконавцям відповідних дій [2, с. 288]. В цьому, між іншим, простежується важлива кримінологічно значущий бік цього виду кримінальних правопорушень.

У вітчизняній полеміці чомусь несправедливо забувається, що кримінальні правопорушення проти моральності завдають велику шкоду безпосередньо самим злочинцям. Безсумнівно, що особа, яка жорстоко поводить з тваринами або особа, яка вдається до сутенерства, зазнає суттєвої морально-етичної деформації, вибуваючи із загальноприйнятої канви соціального життя. Це вже людина з перекрученим світосприйняттям, яка потребує допомоги, часто психіатричного характеру. До речі, американське законодавство до злочинів проти моральності відносить й деякі нестандартні правопорушення. Зокрема, йдеться про володіння забороненими речовинами (кокаїн, марихуана), про незаконні азартні ігри, незаконну содомію та інші дії незаконно-сексуального характеру. Цілком вірогідно, що й Україні було б не зайвим доповнити перелік кримінальних правопорушень проти моральності новими правопорушеннями, актуальними в сьогоденні. Зокрема, В. В. Шаблистий стверджує, що кримінальний закон, будучи крайнім та найдієвішим засобом захисту безпеки людини, в тому числі духовної, має застосовуватись в останню чергу. До цього має бути розроблений дієвий механізм регуляції та утримання в межах допустимого (допустимість має встановлюватись самим суспільством) будь-яких форм девіації, адже просте замовчування чи бездіяльність можуть призвести до незворотних процесів морально-релігійного занепаду людини, суспільства, держави. Отже, усунення чи мінімізація впливу загроз на духовну безпеку людини в Україні цілком можливе та реальне – треба криміналізувати публічну образу релігійних почуттів громадян [7, с. 386].

Однією з істотних особливостей кримінальних правопорушень проти моральності є широке коло потенційних потерпілих. Наприклад, коли ми говоримо про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 298 КК України (незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини), важко дати собі чіткий звіт, яка кількість осіб від цього постраждає. Якщо мародери руйнують пам'ятник відомій особі, то це зачіпає інтереси його нащадків, прихильників, місцевої громади та просто десятків небайдужих людей.

Однак і встановити конкретного потерпілого дуже важко. Навіть в таких кримінальних правопорушеннях, як наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України), потерпілим є ймовірніше все суспільство загалом, аніж ті ж родичі померлого. З огляду на це, деякі автори схильні вважати злочини проти моральності такими, що мають статус злочинів без конкретних жертв [8, с. 35]. Тож особистість потерпілого не є обов'язковим елементом цієї категорії кримінальних правопорушень. Відповідно до цього більше уваги треба приділити даним про латентність кримінальних правопорушень проти моральності.

Майже всі кримінологи одностайні в думці, що злочини проти моральності мають середній рівень латентності [9, с. 223]. Зрозуміло, що показники відрізняються залежності від статті, але в цілому превалює відносно помірної скритності. Навіть створення місць розпусти, що є елементом тіншового бізнесу в багатьох країнах, зазвичай не перебуває під надмірною завісою та усі лідери такого «підприємництва» добре відомі правоохоронним органам.

Аналіз кримінальних правопорушень проти моральності доцільно проводити на основі конкретних статистичних даних, що дозволить підкріпити теоретичні аспекти конкретним фактажем [10].

Насамперед треба констатувати, що протягом 2020 року, починаючи з січня місяця й по грудень, абсолютно всі кримінальні правопорушення проти моральності, передбачені відповідним розділом КК України, демонстрували тенденцію до збільшення.

Безумовним статистичним лідером виявився злочин, передбачений ст. 301 КК України (ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів). За фактом означених незаконних дій за 2020 рік було скоєно 7929 офіційно зареєстрованих кримінальних правопорушень, з яких тільки приблизно 67 % потрапили до суду та були доведені до логічного завершення. При цьому цікаво, що в січні 2020 року за ст. 301 КК України було виявлено та внесено в єдиний реєстр лише 242 злочинні діяння, але вже в грудні того ж року кількість протиправних дій за відміченою статтею виросла майже в п'ять разів та становила вже приголомшуючу цифру – 1153. Домінування саме цього виду кримінальних правопорушень проти моральності було характерним для України й в минулі роки, проте показники все ж таки були нижчими. Постійне зростання злочинних дій, пов'язаних з порнографією, свідчить про суттєву культурну кризу, втрату частинною населення духовних цінностей та негативний вплив культу сексу, який продовжує знаходити своє активне відображення в матеріалах ЗМІ, кінофільмах та аудіокомпозиціях. Водночас в Україні досі є низка юридичних прогалів, яка не завжди дозволяє однозначно визначитися з тим, чи має предмет еротичні ознаки та чи повинен він бути віднесений до розряду порнографічних.

Важливо розуміти, що порнографічна проблематика набагато більш глибока, аніж може здатися в разі поверхневого ставлення до неї. Попит на пікантні матеріали демонструє обсяги людей, що мають сексуальну невдоволеність й які потенційно можуть вдатися до більш серйозних правопорушень, зокрема проти статевої свободи. З іншого боку, не все так однозначно, є аргументована контрпозиція, яка навпаки зводиться до необхідності легалізації порнографічних матеріалів, що повинно стримувати осіб від кримінальних правопорушень проти статевої свободи [11].

Продовжують залишатися актуальними й створення місць розпусти та звідництво (ст. 302 КК України), й сутенерство або втягнення в проституцію (ст. 303 КК України). До речі, у відповідних злочинах нерідко на перший план виходять жінки, тимчасом як традиційно у вчиненні злочинів проти моральності превалює чоловіча стать.

Негативна динаміка наявна й щодо злочину, передбаченого ст. 304 КК України (втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність). Кількість подібних злочинних діянь теж зростала з геометричною прогресією та замість 20 випадків у січні 2020 року закінчилася 160 в грудні того ж року. При цьому переважна більшість неповнолітніх, за даними Національної поліції України та Генеральної прокуратури України, втягаються в злочинну діяльність або залучаються до жебрацтва.

Найменш поширеними в структурі кримінальних правопорушень проти моральності, як і в минулі роки, продовжують залишатися: знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 298 КК України); знищення, пошкодження або приховування документів Національного архівного фонду (ст. 298¹ КК України); жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України) та ввезення,

виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 КК України). Всі перелічені злочини становили приблизно 8–9 % від загальної кількості кримінальних правопорушень проти моральності у 2020 році.

Ще одним суттєвим пластом злочинів проти моральності є діяння, відповідальність за які передбачена ст. 297 КК України, а саме: наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого. За 2020 рік таких кримінальних порушень було зареєстровано не набагато менше, ніж злочинів, пов'язаних з порнографією. Якщо точніше, то за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого було відкрито 7091 кримінальне провадження, більше половини з яких завершилися обвинувальними вироками. Починаючи з літа 2020 року та звершуючи груднем місяцем цей вид злочинів проти моральності мав особливу «популярність», натякаючи на суттєві проблеми нашої держави у сфері поховань та поховальної справи, які не вирішив спеціальний закон [12].

Залежно від того, який саме злочин проти моральності вчинюється, зазвичай, злочинцем є особа без вищої освіти двох вікових груп: або молодики від 18 до 25 років, або люди середнього віку 30–50 років. Щоправда, останнім часом зростає кількість осіб з вищою освітою, які вдаються до протиправних дій. Їхній підхід до того чи іншого суспільно небезпечного діяння вже дещо відмінний та характеризується більшою продуманістю та кращим приховуванням слідів злочину. Однак навіть в такому разі особа злочинця все одно має чітку схильність до паразитичного існування та вороже сприймає оточення.

Висновки. Отже, підсумовуючи це наукове дослідження, варто зазначити, що кримінальні правопорушення проти моральності незначна, але дуже важлива частина кримінальних реалій сучасного світу. Незважаючи на той факт, що їх загальна кількість є відносно невеликою, шкода суспільним інтересам, морально-етичним цінностям та культурній складовій загалом є дуже серйозною. З огляду на це кримінологи повинні більше зосереджуватися на профілактичній діяльності відповідного виду кримінальних правопорушень. Практичне ж значення моральності як об'єкта кримінально-правової охорони полягає в можливості вплинути на рівень морального та духовного розвитку суспільства, а також посприяти необхідним змінам в нормативно-правовому регулюванні конкретних сфер соціального буття.

Список використаних джерел

1. Лихова С. Я. Кримінологічна характеристика злочинів проти моральності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1. С. 210–214.
2. Костенко А. Н. Принцип отражения в криминологии (психологический механизм криминального поведения). Киев : Научная мысль, 1986. 128 с.
3. Кучанська Л. С. Моральність як кримінально-правова та кримінологічна категорія. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 123–127.
4. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2005. 227 с.
5. Бачанин В. А. Философия права : конспект лекций. Харьков : Консум, 2002. 368 с.
6. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
7. Шаблестий В. В. Кримінальний закон та духовна безпека людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 377–386.
8. Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика злочинів проти моральності. *Право та державне управління*. 2015. № 2. С. 34–38.
9. Хомич Д. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2. С. 223–227.
10. Статистична інформація Генеральної прокуратури України за 2020 рік. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&c=fo
11. Nicholson T. Pornography as a Source of Sex Information for Students at Southwestern State University. *Psychological Reports*. 1991. № 68 (3). S. 802
12. Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10.07.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 7. Ст. 47.
13. Moroz V. Modern tools for preventing self-destructive and suicidal behavior of minors using information technology. *Philosophy, Economics and Law Review*. Vol. 2. No. 1. 2022. P. 216–225.

Надійшла до редакції 20.06.2022

References

1. Lykhova, S. Ya. (2016) Kryminolohichna kharakterystyka zlochniv proty moralnosti [Criminological characteristics of crimes against morality]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Issue 1, pp. 210–214. [in Ukr.].
2. Kostenko, A. N. (1986) Princip otrazheniya v kriminologii (psihologicheskij mehanizm kriminalnogo povedeniya) [The principle of reflection in criminology (the psychological mechanism of criminal behavior)]. Kiev : Nauchnaya mysl, 128 p. [in Russ.].
3. Kuchanska, L. S. (2019) Moralnist yak kryminalno-pravova ta kryminolohichna katehoriia [Morality as a criminal-legal and criminological category]. *Pravova derzhava*. № 33, pp. 123–127. [in Ukr.].
4. Landina, A. V. (2005) Kryminalno-pravova okhorona moralnosti v Ukraini [Criminal law protection of morality in Ukraine] : dys. ... kand. yury. nauk. : 12.00.08 / In-t derzhavy i prava im. V. M. Korytskoho NAN Ukrayiny. Kyiv, 227 p. [in Ukr.].
5. Bachanin V. A. (2002) Filosofiya prava [Philosophy of Law] : konspekt lekcij. Harkov : Konsum, 368 p. [in Rus.].
6. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25–26. Art. 131. [in Ukr.].
7. Shablysty, V. V. (2012) Kryminalnyi zakon ta dukhovna bezpeka liudyny [Criminal law and spiritual security of a person]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. № 4, pp. 377–386. [in Ukr.].
8. Kulyk, S. H. (2015) Kryminolohichna kharakterystyka zlochniv proty moralnosti [Criminological characteristics of crimes against morality]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. № 2, pp. 34–38. [in Ukr.].
9. Khomych, D. (2016) Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia zlochnam proty moralnosti [Criminological characteristics and prevention of crimes against morality]. *Istoryko-pravovi chasopys*. № 2, pp. 223–227. [in Ukr.].
10. Statystychna informatsiia Generalnoi prokuratury Ukrainy za 2020 rik [Statistical information of the General Prosecutor's Office of Ukraine for 2020]. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&c=fo [in Ukr.].
11. Nicholson, T. (1991) Pornography as a Source of Sex Information for Students at Southwestern State University. *Psychological Reports*. № 68 (3), pp. 802.
12. Pro pokhovannia ta pokhoronnu spravu [On burial and funeral business] : Zakon Ukrainy vid 10.07.2003. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. № 7, art. 47. [in Ukr.].
13. Moroz, V. (2022) Modern tools for preventing self-destructive and suicidal behavior of minors using information technology. *Philosophy, Economics and Law Review*. Vol. 2. No. 1, pp. 216–225.

ABSTRACT

Valentyn Lyudvik. Moral (morality) as an object of criminal law protection. The article highlights the issue of morality as an object of criminal law protection, taking into account modern realities. The author has found that the protection of morals and morality, the affirmation of humanistic values, a healthy lifestyle, patriotic, legal and aesthetic education is one of the priority areas of activity of state institutions.

Different scientific and criminological approaches to the definition of the concept of «morality» have been revealed, as well as its relationship with the concept of «morality» has been analyzed.

The article also emphasizes that the difference between the concepts of «morality» and «morality» is also indicated indirectly by the Criminal Code of Ukraine, since in the structure of the entire document only one separate section (XII, articles 297–304) refers specifically to morality, implying that all other chapters and articles deal with morality in general.

As a result, it has been determined that criminal offenses against morality are a small but very important part of the criminal realities of the modern world. Despite the fact that their total number is relatively small, the damage to public interests, moral and ethical values, and the cultural component in general is very serious. Considering this, criminologists should focus more on preventive activities of the corresponding type of criminal offenses. The practical significance of morality as an object of criminal law protection lies in the ability to influence the level of moral and spiritual development of society, as well as to contribute to the necessary changes in the regulatory and legal regulation of specific spheres of social life.

Keywords: moral, morality, spiritual and ethical sphere, crime, social consciousness, culture.